

Behovsbedömning av annat än ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen

---

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2009/10:57 Behovsbedömning av annat än ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen.

I propositionen föreslås ett tillägg till 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, så att det tydligt framgår att ekonomiska behovsprövningar av annat än ekonomiskt bistånd inte får göras om kommunens rätt att ta ut avgift för den insats det gäller regleras i 8 kap. SoL.

Inga motioner har väckts med anledning av propositionen. I betänkandet behandlas även fyra motioner från allmänna motionstiden 2009 vilka också berör 4 kap. SoL.

Utskottet välkomnar den föreslagna lagändringen och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 mars 2010.

I betänkandet finns två reservationer (v respektive s, v, mp).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Behovsbedömning av annat än ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen	5
Propositionen	5
Utskottets ställningstagande	9
Motioner från allmänna motionstiden 2009	9
Motioner	9
Bakgrund	10
Utskottets ställningstagande	12
Reservationer	13
1. Riksnormen, punkt 2 (v)	13
2. Ideellt skadestånd, punkt 3 (s, v, mp)	14
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	15
Propositionen	15
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009	15
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	16

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:57.

2. Riksnormen

Riksdagen avslår motion

2009/10:So251 av Eva Olofsson m.fl. (v) yrkandena 1–3.

Reservation 1 (v)

3. Ideellt skadestånd

Riksdagen avslår motion

2009/10:So574 av Eva-Lena Jansson och Carina Ohlsson (båda s).

Reservation 2 (s, v, mp)

4. Fördomar mot försörjningsstöd

Riksdagen avslår motion

2009/10:So380 av Ameer Sachet (s).

5. Fribelopp för försörjningsstödet

Riksdagen avslår motion

2009/10:So429 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m).

Stockholm den 19 januari 2010

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Ylva Johansson (s), Magdalena Andersson (m), Christer Engelhardt (s), Marianne Kierkemann (m), Lars U Granberg (s), Barbro Westerholm (fp), Marina Pettersson (s), Jan R Andersson (m), Lennart Axelsson (s), Anders Andersson (kd), Margareta B Kjellin (m), Thomas Nihlén (mp), Finn Bengtsson (m), Ann Arleklo (s), Eva Olofsson (v) och Gunnel Wallin (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I proposition 2009/10:57 Behovsbedömning av annat än ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen föreslår regeringen att riksdagen antar dess förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1, och lagförslaget finns i bilaga 2.

Utskottet behandlar i detta ärende också fyra motioner från allmänna motionstiden 2009. Motionsyrkandena återges i bilaga 1.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ett tillägg till 4 kap. 1 § SoL, så att det tydligt framgår att ekonomiska behovsprövningar av annat än ekonomiskt bistånd inte får göras om kommunens rätt att ta ut avgift för den insats det gäller regleras i 8 kap. SoL.

Bestämmelsen föreslås träda i kraft den 1 mars 2010.

Utskottets överväganden

Behovsbedömning av annat än ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen.(2001:453).

Propositionen

Gällande rätt

Kommunens ansvar

Kommunen har enligt 2 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Varken den enskildes behov eller vilket stöd och vilken hjälp som ska ges är begränsat på något sätt, även om kommunens ansvar kan sägas vara subsidiärt i förhållande till både den enskildes eget ansvar och andra huvudmäns ansvar.

Bistånd

Enligt 4 kap. 1 § SoL har den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

I 4 kap. 1 § SoL, biståndsparagrafen, stadgas enskildas rätt till bistånd. Inga begränsningar finns när det gäller vad behoven kan bestå av eller typen av insatser. Oavsett vad det sökta biståndet består i – t.ex. hemtjänst, ekonomiskt bistånd, vård på grund av missbruk eller plats i särskilt boende – görs prövningen av den enskildes rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Kommunen har också en möjlighet, men inte någon skyldighet, enligt 4 kap. 2 § SoL att ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL om det finns skäl för det.

Avgifter

Enligt 8 kap. 1 § SoL medför stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär inte kostnadsansvar för den enskilda vårdtagaren. Kommunen får dock, utom i fråga om barn, ta ut ersättning för uppehållet av den som på grund av missbruk av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem.

Om ett barn genom socialnämndens försorg får vård i ett annat hem än det egna, är föräldrarna skyldiga att i skäligen utsträckning bidra till kommunens kostnader enligt grunder som regeringen föreskriver. Socialnämnden får i sådana fall ta emot underhållsbidrag som avser barnet.

Genom tillägget ”därmed jämförbara medel” innefattas även t.ex. läkemedelsmissbrukare samt missbrukare av lösningsmedel och andra liknande medel. Ersättningskyldigheten omfattar såväl dem som har tvångsomhändertagits enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, förkortad LVM, som dem som frivilligt har sökt vård eller behandling.

Enligt 8 kap. 2 § SoL får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer för familjerådgivning, verksamhet för barn och ungdom enligt 5 kap. 1 § SoL som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, föräldrautbildning inför adoption, hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket SoL eller 7 § tredje stycket SoL och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

I 8 kap. 3–9 §§ SoL återfinns bl.a. bestämmelser om hur avgiftsunderlag ska beräknas, den enskildes förbehållsbelopp och vilken avgift som, beträffande bl.a. hemtjänst, högst får tas ut, den s.k. maxtaxan.

Bakgrund till behovet av lagändring

Den nuvarande socialtjänstlagen (2001:453) trädde i kraft den 1 januari 2002. Vad som brukar benämnas biståndsparagrafen återfinns i 4 kap. 1 § SoL. Den nuvarande socialtjänstlagen bygger på den tidigare socialtjänstlagen (1980:620) som trädde i kraft den 1 januari 1982. Biståndsparagrafen benämndes i denna lag 6 §, men lydelsen var i huvudsak och i alla nu relevanta avseenden densamma som nu. Biståndsparagrafen har därför varit i det närmaste oförändrad under drygt 27 år. Under dessa år har den rådande allmänna meningen om tolkningen av bestämmelsen, och tillämpningen av den, varit att ekonomisk behovsprövning av en biståndsinsats ska göras endast i fråga om ekonomiskt bistånd. Såväl socialnämnder som domstolar har tillämpat bestämmelsen på detta sätt. Vissa undantag finns dock under senare tid.

Här nämner regeringen som ett exempel Regeringsrättens avgörande i mål 6371-07 (RÅ 2008 ref. 38) där Regeringsrätten fann att 4 kap. 1 § SoL inte ställer upp hinder för ekonomisk behovsprövning av någon typ av bistånd. En slutsats av avgörandet blir därför att socialnämnden inte bara kan, utan ska, ekonomiskt behovspröva alla ansökningar om bistånd

enligt 4 kap. 1 § SoL, oavsett vad dessa rör – t.ex. hemtjänst – och oavsett om kommunen har möjlighet att ta ut avgift eller inte vid fullgörandet av de beviljade insatserna. Detta eftersom 4 kap. 1 § SoL reglerar kommunens skyldighet att ge den enskilde bistånd enligt SoL. Kommunens befogenhet att ge bistånd utöver detta, t.ex. genom att avstå från att beakta enskildas ekonomiska förhållanden vid prövning av behovet av bistånd, regleras i 4 kap. 2 § SoL.

Enligt regeringen står det slut som Regeringsrätten kom fram till knapast i överensstämmelse med lagstiftarens intentioner. En övergång till att bevilja bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL till livsföringen i övrigt endast efter en ekonomisk behovsprövning skulle medföra en återgång till en ordning som gällde före socialtjänstlagen från 1980. Genom nämnda lag avsåg man att lämna den ordningen.

För det fall kommunerna ska göra ekonomiska behovsprövningar av alla ansökningar om insatser enligt 4 kap. 1 § SoL anser regeringen att bestämmelserna om kommunernas rätt att ta ut avgifter för sociala tjänster, enligt 8 kap. SoL, förlorar sin betydelse. Den enskilde som har möjlighet att betala en kommunal avgift lär ofta ha ekonomisk förmåga att själv bekosta insatsen, helt eller delvis, och skulle därför inte komma i fråga för bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Kommunen har dock en frivillig möjlighet att ge bistånd med stöd av 4 kap. 2 § SoL. I den bestämmelsen finns inte något krav på ekonomisk behovsprövning. Den kommun som så önskar skulle alltså i vissa fall kunna fortsätta att på frivillig basis ge bistånd på samma sätt som tidigare, dvs. utan ekonomisk behovsprövning, i de fall biståndet avser annat än ekonomiskt bistånd. Att ge bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL är således en möjlighet, inte en skyldighet, för kommunen. När kommunen kan besluta fritt om den över huvud taget ska tillhandahålla t.ex. en tjänst torde det enligt regeringen i normalfallet inte finnas några starkt vägande skäl för att särskilt reglera kommunens möjlighet att ta ut avgifter. För enskilda kan det i många fall vara mer förmånligt att kommunen tillhandahåller insatsen mot en avgift den själv bestämmer än att kommunen, på grund av att avgiftsuttaget begränsats, helt avstår från att tillhandahålla insatsen. Det finns därför enligt regeringen inget egentligt behov av att i SoL reglera vilken rätt kommunen har att ta ut avgift för en frivillig insats.

De senaste decennierna har det lagts stor vikt vid att enskilda ska behandlas så lika som möjligt över hela landet vad gäller insatser som t.ex. hemtjänst. Eftersom bestämmelsen i 4 kap. 2 § SoL inte medför någon rättighet för enskilda, utan endast en befogenhet för kommunerna, kan enskilda behandlas olika när det gäller insatser med stöd av den bestämmelsen. Vilka insatser en enskild kan få enligt 4 kap. 2 § SoL och under vilka förutsättningar det sker är helt beroende av i vilken kommun han eller hon bor. Det är därför inte lämpligt att låta enskildas grundläggande behov, t.ex. behovet av hemtjänstinsatser, vara beroende av de olika kommuner-

nas bedömningar enligt 4 kap. 2 § SoL på det sätt de skulle bli om ekonomiska behovsprövningar av sådana insatser enligt 4 kap. 1 § SoL gjordes.

Därtill kommer att beslut om insatser med stöd av 4 kap. 2 § SoL inte kan prövas genom förvaltningsbesvär utan endast i form av laglighetsprövning. Enskildas rätt att få sina ärenden om stöd enligt 4 kap. 2 § SoL prövade av domstol är därför begränsad i förhållande till ärenden enligt 4 kap. 1 § SoL.

Ett av målen med socialtjänstpolitiken de senaste decennierna har enligt regeringen varit att äldre människor ska kunna bo kvar i sitt ordinarie boende så länge som möjligt. Detta kommer till uttryck bl.a. i 3 kap. 6 § SoL. Genomförs ekonomiska behovsprövningar av t.ex. hemtjänstinsatser kommer detta mål att motverkas. Den ekonomiska behovsprövningen kan leda till att t.ex. den äldre som är i behov av hemtjänstinsatser och som äger sin bostad, men inte har andra tillgångar att betala insatserna med, kan tvingas sälja sin bostad.

Behovet av en lagändring i form av ett förtydligande i biståndsparagrafen är enligt regeringen mot denna bakgrund uppenbart.

Bestämmelsen i 8 kap. 1 § SoL medför att kommunernas möjligheter att ta ut ersättning för uppehållet för den som vårdas i ett hem för vård eller boende eller familjehem skiljer sig åt beroende på om vården avser missbruk av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel, eller om den avser t.ex. spelmissbruk. Regeringen anser att det finns anledning att se över innehållet i inte bara den bestämmelsen utan även i flera av de bestämmelser som remissinstanserna särskilt berört, men detta kommer att ske i annan ordning och med ett bredare anslag än det som nu är aktuellt.

Regeringens förslag

Regeringen anser att såväl lagstiftarens avsikt med bestämmelsen som konsekvenserna av att tillåta ekonomiska behovsprövningar av annat än ekonomiskt bistånd enligt SoL medför att det är nödvändigt att förtydliga 4 kap. 1 § SoL på det viset att det står helt klart att ekonomiska behovsprövningar inte är tillåtna om kommunens möjlighet att ta ut avgift för den begärda insatsen regleras i 8 kap. SoL. Avgörande ska alltså vara om rätten att ta ut avgift är reglerad i 8 kap. SoL, inte om det i det enskilda fallet föreligger en rätt för kommunen enligt 8 kap. SoL att ta ut avgift eller inte, eller om kommunen väljer att avstå från att ta ut avgift trots att det finns en rätt att göra det. Rätten att ta ut avgift finns reglerad i 8 kap. 1 och 2 §§ SoL.

Regeringen föreslår således att det av lagtexten bör framgå att det vid prövning av om en enskild har rätt till insatser för sin livsföring i övrigt enligt 4 kap. 1 § SoL inte får tas hänsyn till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för den insats det gäller regleras i 8 kap. SoL.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att det behövs en lagändring med ett förtydligande av biståndsparagrafen, 4 kap. 1 § i socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Utskottet välkomnar därför den föreslagna lagändringen som innebär att det klart uttalas att ekonomiska behovsprövningar av annat än ekonomiskt bistånd inte är tillåtna i de fall kommunens möjlighet att ta ut avgift för den insats det gäller är reglerad i 8 kap. SoL. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 mars 2010.

Motioner från allmänna motionstiden 2009

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om riksnormen, ideella skadestånds påverkan på försörjningsstödet, begäran om uppföljning och analys av behovet av försörjningsstöd samt begäran om ett fribelopp inom försörjningsstödet.

Jämför reservationerna 1 (v) och 2 (s, v, mp).

Motioner

Riksnormen

I motion 2009/10:So251 av Eva Olofsson m.fl. (v) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att riksnormen bör ses över. Motionärerna anser att dagens riksnorm inte är tillräckligt omfattande. Motionärerna påpekar att normen är avpassad med utgångspunkten att försörjningsstödet ska vara kortvarigt och att detta inte stämmer med hur det är i dag eftersom många människor lever under flera år med försörjningsstöd. Ersättningsnivåerna är inte anpassade till de verkliga levnadsomkostnader som människor har när de ska leva på försörjningsstöd under en längre tid. I yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att det i riksnormen bör ingå bistånd till lokala resor med kollektivtrafik för både ungdomar och vuxna. I yrkande 3 begärs ett tillkännagivande om att bistånd till datorinnehav liksom Internet-uppkoppling bör ingå i riksnormen.

Ideellt skadestånd

I motion 2009/10:So574 av Eva-Lena Jansson och Carina Ohlsson (båda s) begärs ett tillkännagivande om att ideellt skadestånd eller ersättning för kränkning och sveda och värk inte ska räknas som inkomst vid beräkning av försörjningsstöd.

Fördomar mot försörjningsstöd

I motion 2009/10:So380 av Ameer Sachet (s) begärs ett tillkännagivande om nödvändigheten av att följa upp och analysera orsaker till befolkningens behov av ekonomiskt bistånd i syfte att motverka fördomar och vanföreställningar om människor som får försörjningsstöd och andra bidrag.

Fribelopp för försörjningsstödet

I motion 2009/10:So429 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) begärs ett tillkännagivande om att införa ett fribelopp inom försörjningsstödssystemet för att underlätta för människor att gå från bidragsberoende till egen försörjning.

Bakgrund

I budgetproposition 2009/10:1 utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg m.m. anför regeringen på s. 186 och 188 under rubriken Ekonomiskt bistånd bl.a. följande.

Skälen till att människor behöver ekonomiskt bistånd är både strukturella och individuella. En av de viktigaste faktorerna är läget på arbetsmarknaden. När arbetslösheten är hög stiger biståndsmottagandet, liksom det sjunker vid högkonjunktur och låg arbetslöshet. Dock saknas en samlad nationell kunskap om ekonomiskt bistånd, t.ex. vilka insatser som ges och vad de ger för resultat. I många kommuner och på Socialstyrelsen pågår emellertid ett arbete med att utveckla ett bedömningsinstrument som syftar till ett strukturerat arbetssätt för bedömning av vilken insats som bör ges en brukare för att stärka självförsörjningen. Socialstyrelsen arbetar också med att öka kunskapen om ekonomiskt bistånd genom att utveckla statistiken. En sådan utvidgning av den officiella statistikinsamlingen kommer att öka möjligheten att på nationell nivå följa och analysera förändringar av befolkningens behov av bistånd, orsaker och hur människor rör sig mellan olika ersättningsystem.

— — —

Målet för regeringens politik är att få fler i arbete och att minska utanförskapet. För att åstadkomma det har regeringen genomfört reformer för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och öka drivkrafterna att arbeta.

Regeringen presenterade i propositionen Åtgärder för jobb och omställning (prop. 2008/09:97) ett antal insatser för att möta den finansiella krisen och konjunkturnedgången. Satsningarna uppgick till sammanlagt 8,4 miljarder kronor. I samband med 2009 års ekonomiska vårproposition föreslog regeringen ytterligare åtgärder för att möta krisen. För att mildra de negativa effekterna på sysselsättningen och välfärdens kärna föreslog regeringen ett ökat stöd till kommunsektorn. På längre sikt gynnas de med låga inkomster mest eftersom fler kommer in på arbetsmarknaden och färre får bidrag.

Det finns ett behov av att snabbt kunna följa utvecklingen av ekonomiskt bistånd för att kunna bedöma vad olika politiska beslut och strukturella förändringar får för effekter. Genom Socialstyrelsens pågå-

ende arbete med utveckling av det statistiska underlaget kommer tillgången till information om vilka insatser som ges till personer som söker bistånd att öka och ge en bättre kunskapsbas på området.

Riksnormen

Bistånd innefattar dels försörjningsstöd, dels bistånd till livsföringen i övrigt. Enligt 4 kap. 3 § SoL får försörjningsstöd lämnas för skäligena kostnader för

- livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och tv-avgift
- boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa.

Skäligena kostnader enligt första punkten ska i enlighet med vad regeringen närmare föreskriver beräknas enligt en för hela riket gällande norm (riksnorm) på grundval av officiella prisundersökningar av olika hushållstypers baskonsumtion. Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, ska socialnämnden dock beräkna dessa kostnader till en högre nivå. Nämnden får också i ett enskilt fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för detta. Med ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt avses ersättning för kostnader som ingår i en skälig levnadsnivå men som inte förekommer så ofta, som exempelvis kostnad för läkarvård, tandvård, glasögon, hemutrustning och flyttning.

Socialstyrelsen har haft ett regeringsuppdrag att se över försörjningsstödet i 4 kap. 3 § SoL och analysera om det finns möjligheter att förbättra underlaget för fastställandet av riksnormens nivå så att den blir mer förutsebar och bättre anpassad till samhällsutvecklingen i övrigt. I maj 2007 lämnade Socialstyrelsen sin rapport med ett antal förslag. Ärendet bereds i Regeringskansliet.

I svar på en interpellation (ip. 2008/09:317) om försörjningsstöd för lokalresor i socialbidragsnormen svarade statsrådet Maria Larsson den 20 februari 2009 bl.a. följande.

I försörjningsstödet ingår vissa i socialtjänstlagen uppräknade levnadsomkostnader. Utgångspunkten för en schablon, såsom riksnormen, är att den ska vara ett hjälpmedel och inte en absolut regel. En kommun kan besluta att anta normer som i praktiken utgör ett tillägg till det lagreglerade försörjningsstödet.

Tanken bakom ekonomiskt bistånd är att det endast ska stå för försörjningen under en kort period. Eftersom det också finns personer eller familjer som lever på försörjningsstöd under långa perioder kan det innebära att särskilda behov behöver tillgodoses. Man har därför rätt till att få bistånd till sin livsföring i övrigt, vilket omfattar allt annat som har betydelse när det gäller att bedöma om en människa erhållit en skälig levnadsnivå. Det skulle till exempel kunna vara bistånd till lokalresor. Socialnämnden ska dock alltid göra en individuell bedömning. I hushåll med barn ska även barnets bästa beaktas.

Jag anser att systemet med en för riket gällande norm för försörjningsstödet, med möjlighet för socialnämnden att bevilja bistånd till livsföring i övrigt, tillgodoser behovet av samhällets yttersta skyddsnät.

Således har jag inte för avsikt att vidta några åtgärder när det gäller bistånd för lokala resor, utan jag menar att det är en fråga för kommunerna.

Ideellt skadestånd

För att behålla principen om socialbidraget som det yttersta skydds nätet ska ideellt skadestånd medräknas som tillgång vid socialbidragsprövningen. Ömmande skäl utgör inte i sig något sakligt skäl för särbehandling (prop. 2000/01:80 s. 94–95). En individuell bedömning ska dock göras i varje enskilt fall. En person kan t.ex. ha fått ett ideellt skadestånd på grund av att han eller hon utsatts för ett brott och därför kan ha behov av långvariga och kostsamma behandlingar. Detta bör då rimligtvis beaktas vid biståndsbedömningen (prop. 2000/01:80 s. 95).

En motion om ideella skadestånds påverkan på försörjningsstödet behandlades senast av utskottet i betänkande 2008/09:SoU16 Socialtjänstfrågor, och dessförinnan behandlades flera sådana i betänkande 2005/06:SoU31 Socialtjänst (förnyad behandling). I det sistnämnda betänkandet hänvisade utskottet till regeringens tidigare uttalanden i proposition 2000/01:80 samt till vad som anförs i Socialstyrelsens allmänna råd och ansåg att det inte behövdes något tillkännagivande i den frågan. Utskottet utgick dock fortfarande från att den dåvarande regeringen följde frågan. Motionerna avstyrktes (res. m, kd, c och v). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2005/06:332). I det förstnämnda betänkandet förklarade utskottet att man inte ändrat inställning i frågan och avslog motionen (res. s, v, mp). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2008/09:91).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin uppfattning att systemet med en för riket gällande norm för försörjningsstödet, med möjlighet för socialnämnden att bevilja bistånd till livsföringen i övrigt, tillgodoser behovet av samhällets yttersta skydds nät. När det gäller frågan om bistånd för lokala resor liksom för datorinnehav och Internetuppkoppling är detta således inte en fråga för riksdagen utan för kommunen. I avvaktan på resultatet av det arbete som pågår om översyn av försörjningsstödet bör inte riksdagen ta något initiativ. Motion So251 (v) avstyrks.

Utskottet har inte ändrat uppfattning när det gäller ideella skadestånds inverkan på rätten till försörjningsstöd. Motion So574 (s) avstyrks.

Inte heller när det gäller vare sig begäran om en uppföljning och analys av orsakerna till behovet av försörjningsstöd eller begäran om ett fribeleg inom försörjningsstödet anser utskottet att riksdagen bör ta något initiativ. Genom Socialstyrelsens pågående arbete med utveckling av det statistiska underlaget kommer tillgången till information att öka och ge en bättre kunskapsbas på området. Motionerna So380 (s) och So429 (m) avstyrks.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Riksnormen, punkt 2 (v)

av Eva Olofsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:So251 av Eva Olofsson m.fl. (v) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Socialbidraget var ursprungligen tänkt som en tillfällig lösning för människor som hamnade i akuta situationer och som tillfälligt saknade inkomst, men i dag tvingas många människor att leva på försörjningsstöd i flera år. I dagens Sverige bidrar dessutom arbetslöshet, försämringar av a-kassan och utförsäkringar till att antalet socialbidragstagare ökar kraftigt. Nivån på försörjningsstödet är inte anpassad till de verkliga levnadsomkostnader som människor har när de måste leva på bidraget under en längre tid. Den riksnorm som gäller i hela landet är inte tillräcklig utan måste ses över för dem som är långvarigt beroende av försörjningsstöd.

Människor som har ekonomiskt bistånd kan enligt socialtjänstlagen (2001:453) få bistånd till skäligena kostnader för arbetsresor men inte för andra lokala resor, om inte den enskilda kommunen beslutar så. Jag anser att ekonomiskt bistånd till lokala resor med kollektivtrafik, eller där den inte fungerar med bil, ska garanteras i riksnormen för både ungdomar och vuxna. Detta för att var och en ska kunna ta del av offentlig och kommersiell service, kultur och fritidsaktiviteter.

Till skillnad från hur det var för några år sedan ingår i dag färg-tv i hemutrustning för barnfamiljer. I dag ingår inte Internetabonnemang och dator i försörjningsstödet trots att över 80 % av alla personer i åldern 16–74 år har tillgång till Internet i hemmet. Exempelvis behöver arbetssökande Internet i hemmet, och barn och ungdomar använder Internet som ett redskap i skolarbetet. Jag anser därför att möjlighet till datorinnehav och Internetuppkoppling borde ingå i riksnormen.

Vad jag nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

2. Ideellt skadestånd, punkt 3 (s, v, mp)

av Ylva Johansson (s), Christer Engelhardt (s), Lars U Granberg (s), Marina Pettersson (s), Lennart Axelsson (s), Thomas Nihlén (mp), Ann Arleklo (s) och Eva Olofsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:So574 av Eva-Lena Jansson och Carina Ohlsson (båda s).

Ställningstagande

Om ett brottsoffer som får försörjningsstöd tilldöms ett ideellt skadestånd, kommer skadeståndet att räknas som inkomst när storleken på försörjningsstödet ska fastställas. En kvinna som misshandlas och våldtas och som sedan tilldöms skadestånd får fortsättningsvis lön, a-kassa respektive sjukersättning utan att detta påverkas av det ideella skadeståndet. Om emellertid kvinnan får försörjningsstöd kommer detta att minska eftersom hela skadeståndet beräknas kunna användas för hennes försörjning. Det innebär att det är i det närmaste poänglöst för den som löpande får försörjningsstöd att begära skadestånd. Detta ska jämföras med att utmätning inte kan ske när det gäller ideellt skadestånd. Frågan om huruvida ideellt skadestånd ska räknas som inkomst vid beräkning av försörjningsstöd bör ses över.

Vad vi nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2009/10:57 Behovsbedömning av annat än ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2009

2009/10:So251 av Eva Olofsson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riksnormen ska ses över för dem som är långvarigt beroende av försörjningsstöd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bistånd till lokala resor med kollektivtrafik bör ingå i riksnormen för både ungdomar och vuxna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att möjlighet till datainnehav och Internetuppkoppling bör ingå i normen.

2009/10:So380 av Ameer Sachet (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fördomar om människor som uppbär försörjningsstöd.

2009/10:So429 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att titta på förutsättningarna för att införa ett fribelopp inom försörjningsstödssystemet för att underlätta för människor att gå från bidragsberoende till egen försörjning.

2009/10:So574 av Eva-Lena Jansson och Carina Ohlsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ideellt skadestånd.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

1 §

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Vid prövningen av behovet av bistånd för livsföringen i övrigt får hänsyn inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap.

Den enskilde *skall* genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet *skall* utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Den enskilde *ska* genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet *ska* utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2010.